

12. *Sitko S.P. Physics of Alive – the New Trend of Fundamental Natural Sciences // Physics of Alive. – 2000. – Vol. 8, № 2. – P. 5-13.*
13. *Вельков В. В. На пути к генетически модифицированному миру // Человек. – 2002. – № 2. – С. 22-37.*

Попов С. Н. Понятийно-категориальный аппарат анализа синергетической парадигмы управления как единого социального организма.

В статье анализируются понятийно-категориальный аппарат синергетической парадигмы управления как единый социальный организм; понятия открытой и закрытой системы, самоорганизации и самоуправления, энтропии, нелинейности, хаоса, бифуркации, что дает возможность представить управление как сложный и противоречивый процесс.

Ключевые слова: синергетическая парадигма, открытая система, закрытая система, хаос, нелинейность, бифуркация, самоорганизация, самоуправление.

Popov S. N. Conceptual – categorical tools of the analysis synergetic management paradigm as unified social organism.

In article the analysis of conceptual – categorical tools of the evaluation synergetic management paradigm as unified social organism is given; such concepts as: open and closed system, self-organizing and self-management, entropy, nonlinearity, chaos, bifurcation are analyzed. All this enables to present management as complex and inconsistent process.

Keywords: synergetic paradigm, open system, closed system, chaos, nonlinearity, bifurcation, self-organizing, self-management.

Покась В. П.

ЗАГАЛЬНООСВІТНІ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТИ ЯК НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ ЗАКЛАДИ НОВОГО ТИПУ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

У статті аналізуються проблеми становлення та розвитку загальноосвітніх шкіл-інтернатів як особливих закладів для навчання та виховання дітей з особливими потребами..

Ключові слова: освіта, людина, діти з особливими потребами, інтернатна освіта, виховання, культура.

Інтернатні заклади освіти завжди відігравали й відіграють особливо важливу роль у розвитку педагогічної теорії й практики.

Вивчення їхньої діяльності допоможе простежити, якою мірою одержували практичне розв'язання актуальні проблеми навчання, виховання, організації дозвілля й побуту соціально незахищених дітей. З другого боку, історичний аналіз дасть можливість з'ясувати, що нового, цінного було вперше вироблено інтернатними закладами для збагачення педагогічної теорії.

Мета статті – проаналізувати особливості становлення та розвитку загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Загальноосвітні школи-інтернати як навчально-виховні заклади нового типу створені в Радянському Союзі у 1956 р. Започаткування цих шкіл відкрило нову сторінку в історії розвитку народної освіти в системі суспільного виховання, як найбільш ефективної форми підготовки підростаючого покоління до активної участі у будівництві нового суспільства. На з'їзді наголошувалося: “потрібно поставити справу виховання дітей незмірно краще і досконаліше, бо ми повинні формувати ... людей високої душі і високих ідеалів, самовідданого служіння своєму народові, який іде в авангарді всього прогресивного людства. У таких школах повинні бути ... всі умови для всебічного фізичного і духовного розвитку молодого громадянина... Важко переоцінити величезне значення цієї системи виховання. На цю справу не треба шкодувати коштів і зусиль, бо вони окупляться сторицею” [1, 17].

У червні 1956 року ЦК КПУ і Рада Міністрів УРСР своєю постановою зобов'язали Міністерство освіти України та інші органи місцевого самоврядування відкрити в республіці перші 50 загальноосвітніх шкіл-інтернатів. З 1956 по 1960 рр. спостерігається подальша організація та невпинний розвиток шкіл-інтернатів.

У 1956 було прийнято ряд постанов: ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР “Про організацію шкіл-інтернатів”, “Про заходи, пов'язані з організацією шкіл-інтернатів”, ЦК КПУ і Рада Міністрів УРСР “Про заходи по дальшому розвитку мережі шкіл-інтернатів в Українській РСР”. В них встановлювалася кількість вихованців у школах-інтернатах України до 1960 року, затверджувався план розподілу контингентів вихованців між областями, визначався порядок прийому учнів до шкіл-інтернатів, де зазначалось, що “перш за все, приймаються діти одиноких матерів, інвалідів війни та праці, сироти та діти, для виховання яких відсутні необхідні умови в сім'ї” [2, 3].

На роботу до шкіл-інтернатів направлялись досвідчені керівники, кращі вчителі загальноосвітніх масових шкіл, вихователі дитячих будинків, які мали відповідну освіту та достатній стаж педагогічної роботи. З метою надання школам-інтернатам практичної допомоги в

навчально-виховній роботі та вивчення і узагальнення досвіду діяльності цих шкіл наказами Міністерства освіти України у березні 1957 р. до всіх шкіл-інтернатів були прикріплені університети та педагогічні інститути.

Для видання у 1957 році збірника “З досвіду роботи шкіл-інтернатів” та методичного посібника “На допомогу вихователям, завучам і директорам з питань навчально-виховної роботи” доручено окремим кафедрам університетів та педагогічних інститутів опрацювати розгорнуті проекти тем, обраних для вивчення та узагальнення досвіду роботи цих шкіл [3, 11].

І хоча незважаючи на ряд труднощів організаційного періоду, колективи різних закладів домоглися певних успіхів у навчально-виховній роботі, разом з тим, виникало багато проблем в організації шкіл-інтернатів:

Окремі обласні відділи народної освіти та директори шкіл не зуміли забезпечити своєчасне і повне укомплектування учнями;

У низці шкіл-інтернатів не було забезпечено першочерговий прийом дітей-сиріт, дітей одиноких матерів;

Не всі школи-інтернати мали відповідні штати педагогічних працівників, деякі зовсім не мали навіть середньої освіти;

Навчально-матеріальна база ряду шкіл-інтернатів забезпечувалась недостатньо і тому мінімум передбачений програмами, не виконувався;

В деяких школах-інтернатах не було відповідної матеріальної бази щодо заняття фізикою, хімією, біологією, фізичного виховання [4, 4].

Для подолання цих труднощів уряд України вживав ряд заходів, наприклад, Постановою Ради Міністрів УРСР 1957 р. затверджено Положення про школи-інтернати Міністерства освіти УРСР. У ньому було визначено структуру інтернатних закладів, окреслено питання організації навчально-виховного та лікувально-реабілітаційного процесу, управління, фінансово-господарської діяльності цих закладів, контролю за їх роботою.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 9 серпня 1957 року № 892 “Про додаткові заходи, пов’язані з організацією роботи шкіл-інтернатів” Міністерству освіти надано право вносити, в разі необхідності, окремі зміни в асигнуванні на утримання дітей, адміністративного, навчально-допоміжного та обслуговуючого персоналу, а також встановлено тривалість відпустки вихователям шкіл-інтернатів. Однак, більшість облвиконкомів не виконали встановленого на 1958 рік плану розширення мережі шкіл-інтернатів. В певних областях незадовільно виконувався план охоплення дітей

школами-інтернатами, не забезпечено необхідними приміщеннями, не було збудовано жодного гуртожитку для шкіл-інтернатів, а оскільки не було виділено необхідних асигнувань для будівництва – це поставило під загрозу виконання плану й на 1959 рік з розширення мережі шкіл-інтернатів.

Ураховуючи велике державне значення дальшого розвитку мережі шкіл-інтернатів і значне збільшення контингенту вихованців цих шкіл відповідно до народногосподарського плану на 1959 р., Рада Міністрів постановила вирішити всі складні питання щодо зобов'язання виконкомів обласних Київської та Севастопольської міських рад депутатів трудящих і раднаргоспи: взяти під особливий контроль будівництво навчальних корпусів і гуртожитків шкіл-інтернатів; виділити на будівництво та обладнання гуртожитків для шкіл-інтернатів капіталовкладення. А також зобов'язати Держплан УРСР виділити Міністерству освіти УРСР кошти для обладнання навчальних корпусів і гуртожитків шкіл-інтернатів меблями, матеріалами, обладнаннями та устаткування відповідно до встановлених норм [5, 4-6].

На виконання постанови Міністерство освіти України взяло під свій контроль будівництво та забезпечення новостворених шкіл-інтернатів. До кінця навчального року переглянуто і зміцнено педагогічні та керівні кадри шкіл-інтернатів за рахунок найбільш досвідчених учителів і керівників масових шкіл. Протягом липня-серпня 1959 року організовано курси для їх перепідготовки, проведено республіканські педагогічні читання з питань навчально-виховної роботи в школах-інтернатах.

Виконання рішень уряду щодо розширення мережі та зміцнення матеріально-технічної бази шкіл-інтернатів закріпив Закон “Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР”, в якому утверджувалася організація шкіл-інтернатів за типом восьмирічних або середніх загальноосвітніх трудових політехнічних шкіл з виробничим навчанням, а також вважалося за потрібне забезпечити повне охоплення дітей та підлітків з вадами фізичного та психічного розвитку школами-інтернатами і поліпшення їхньої професійної підготовки.

Серйозним поштовхом до подальшого розвитку шкіл-інтернатів стали рішення XXI з'їзду КПРС, який визнав за доцільне значно розширити мережу шкіл-інтернатів, покликаних розв'язати на більш високому рівні завдання підготовки всебічно розвинутих громадян нашої держави.

У постанові уряду “Про заходи по розвитку шкіл-інтернатів у 1959-1965 рр.”, яка вийшла на виконання рішень з’їзду, було сказано: “В школі-інтернаті повинні бути створені найбільш сприятливі умови для всебічної середньої загальної і політехнічної освіти учнів, поєднання навчання з суспільно корисною працею, виховання у школярів високих моральних якостей, забезпечення доброго фізичного розвитку і підготовки до практичної діяльності в різних галузях народного господарства” [6, 3].

У постанові також відзначалося, що “школи-інтернати за короткий строк свого існування дістали широке визнання трудящих нашої країни і показали на практиці, що вони є найбільш вдалою формою виховання і навчання дітей” [6, 4]. І хоча все ж таки план виконувався не повною мірою, планувалося збільшити кількість учнів у школах-інтернатах в 14 разів порівняно з 1958 р.

Держплан України передбачив у плані на 1959-1965 роки капітальні вкладення на будівництво навчальних, житлових і підсобних будинків для шкіл-інтернатів в обсягах, що забезпечували розміщення цього контингенту учнів, пристосування з цією метою наявних придатних приміщень і звільнених адміністративних будинків, а також будівництво в сільській місцевості квартир для педагогічних працівників. Урядом республіки було схвалено ініціативу передових колгоспів, які здійснювали будівництво шкіл-інтернатів за рахунок власних коштів.

Міністерство освіти України розробило і подало до Ради Міністрів пропозиції щодо підготовки педагогічних працівників для шкіл-інтернатів. З 1959 р. передбачалося розширення факультетів, які готують учителів-вихователів різних спеціальностей. Особливу увагу було звернено на докорінне поліпшення навчальної роботи в школах-інтернатах, трудового, естетичного та фізичного виховання, на поєднання навчання з продуктивною працею. У зв’язку з цим проведено ряд республіканських “Педагогічних читань” та підготовлено до видання масовим тиражем підручники, методичні посібники, монографії з досвіду роботи шкіл-інтернатів. Радіо та преса систематично висвітлювали досвід роботи шкіл-інтернатів з питань здійснення політехнічного навчання і трудового виховання, організації позакласної виховної роботи, літнього відпочинку вихованців, роботи з батьками тощо.

Проте в цих питаннях мали місце істотні недоліки. Так, станом на 1 вересня 1959 р. виконання річного плану будівництва навчальних корпусів шкіл-інтернатів по Станіславській, Одеській, Житомирській областях не перевищувало й 40%, у Черкаській області виконано лише

на 12,8%. Невиконання плану капіталовкладень привело до того, що річний план з контингенту учнів у школах-інтернатах Черкаської області виконано лише на 54,7%. Подібний стан справ був у Волинській, Одеській, Кримській областях та м. Києві [7, 11].

І хоча Рада Міністрів УРСР регулярно приймала постанови щодо поліпшення роботи шкіл-інтернатів, забезпечення будівництва необхідних приміщень та належної навчально-матеріальної бази все ж такі й у наступному 1960 р. виникали ті ж самі проблеми. Крім того, у багатьох областях та м. Києві не належним чином вирішувалося питання добору та розстановки керівних та педагогічних кадрів. Так, у школі-інтернаті № 3 м. Києва вісім учителів та вихователів не мали вищої освіти, з 76 учителів і вихователів, призначених до школи № 8, тільки 25 чоловік підібрано з числа осіб, які працювали в загальноосвітніх школах [8, 7-8].

У зв'язку з цим Міністерство освіти України розробило і затвердило план підготовки та забезпечення шкіл-інтернатів педагогічними кадрами, зокрема вчителями праці та виробничого навчання, на 1960-1965 рр., а також план підготовки та перепідготовки вихователів. Визначено тематику і проведено курсові заходи для інспекторів обласних відділів народної освіти, які відповідають за роботу шкіл-інтернатів, а також для директорів та завучів шкіл-інтернатів, організованих у 1960 році.

Міністерство освіти України у 1960 року підбило підсумки виконанню плану будівництва об'єктів освіти: по навчальних корпусах – на 94,7%, гуртожитків – на 90,7%. Річний план будівництва навчальних корпусів шкіл-інтернатів за обсягом капіталовкладень по різних областях виконано в середньому на 80% [9, 17-18].

До початку 1961/62 навчального року було відкрито 25 санаторних шкіл-інтернатів для дітей з малими та затихаючими формами туберкульозу на 5500 учнівських місць. Усі вони були повністю укомплектовані педагогічними та медичними працівниками. Це були перші санаторні школи-інтернати певного профілю в Україні. Мережа їх почала розширюватись лише з 1967 року шляхом перепрофілювання шкіл-інтернатів загального типу.

За державним планом у 1961 р. будівництво шкіл-інтернатів у Закарпатській, Львівській, Полтавській, Сумській, Харківській, Херсонській виконано лише на 83-93%. По республіці річний план будівництва навчальних корпусів виконано на 94%, а з введення в дію на 80%, з гуртожитків для шкіл-інтернатів відповідно на 92 і 81% [10, 2]. Лише 40% шкіл-інтернатів було прийнято в експлуатацію до 1 вересня 1961 року, а в Закарпатській, Одеській, Сумській і

Херсонській областях до початку навчання не було введено в дію жодної школи-інтернату. Крім того, низка шкіл-інтернатів у Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Кіровоградській, Львівській, Чернігівській областях та м. Києві було введено в дію з недоробками та низькою якістю виконаних робіт [10, 3].

У травні 1962 року відбулася республіканська нарада директорів шкіл-інтернатів, керівників органів народної освіти за участю керівників уряду України. На якій звернули увагу присутніх, що органи народної освіти досягли певних успіхів у створенні необхідних умов для ритмічної роботи шкіл-інтернатів, проте в організації навчального процесу і виховної роботи були й істотні недоліки: багато вихованців не встигали з ряду предметів, якість знань учнів не відповідала вимогам. Враховуючи пропозиції і побажання учасників наради, Міністерство освіти спільно з науковцями випустило спеціальний збірник матеріалів на допомогу педагогічним працівникам шкіл-інтернатів.

Для узагальнення і популяризації передового педагогічного досвіду вчителів, вихователів, працівників органів народної освіти в Україні почали систематично проводити читання і науково-практичні конференції, де широко обговорювалися питання навчання і виховання дітей в умовах шкіл-інтернатів. Такі конференції, наради, семінари та читання відігравали велику роль у поліпшенні керівництва навчально-виховним процесом шкіл-інтернатів.

У 1962 р. ряд заходів розроблялось Міністерством освіти УРСР для поліпшення роботи загальноосвітніх шкіл-інтернатів: завершувалося створення для кожної школи-інтернату необхідної навчально-матеріальної бази та навчально-підсобних господарств; усі школи-інтернати укомплектовано відповідними керівними та педагогічними кадрами; опрацьовано й подано на затвердження Положення про школи-інтернати, про дитяче самоврядування в школі, про навчально-виробничі майстерні, про навчально-підсобне господарство школи-інтернату, правила внутрішнього розпорядку; видано інструктивно-методичні листи з питань організації навчально-виховного процесу.

Радою Міністрів УРСР затверджено нові типові штати шкіл-інтернатів, поширено на навчально-підсобні господарства цих шкіл типові штати підсобних сільських господарств дитячих будинків, надано право Міністерству освіти передбачити в кошторисах шкіл-інтернатів асигнування на оплату за підміну вихователів у період їхніх відпусток, у вихідні і святкові дні, а також встановлено з підвищенням на 20% ставки заробітної плати звільненим старшим вихователям.

Нарешті, наприкінці року Міністерством освіти було підсумовано виконання народногосподарського плану за рік щодо введення в експлуатацію нових шкіл-інтернатів. Відзначалось, що у більшості областей, зокрема у Вінницькій, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Одеській, Чернівецькій, план з контингентів учнів було виконано своєчасно.

Проте окремі відділи народної освіти незадовільно вели роботу з будівництва приміщень для шкіл-інтернатів, пустили на самоплив питання прийому дітей до цих шкіл, внаслідок чого не забезпечили виконання народногосподарського плану. Значне недовиконання було у Дніпропетровській, Донецькій, Кримській, Луганській, Львівській, Сумській, Хмельницькій областях та м. Києві.

У 1963 р. в Міністерстві освіти УРСР було розроблено та затверджено організаційні заходи щодо розвитку мережі шкіл-інтернатів усіх типів на період 1964-1970 рр., якими передбачалося будівництво шкіл-інтернатів переважно у сільській місцевості, розширення мережі санаторних шкіл-інтернатів, охоплення навчанням дітей, які перехворіли на поліомієліт, туберкульоз, та дітей з вадами фізичного та розумового розвитку. У цей же час затверджено Положення про навчально-підсобне господарство школи-інтернату та Інструкцію про санітарні правила утримання загальноосвітніх шкіл і навчальних приміщень шкіл-інтернатів.

На початок 1963/64 навчального року кількість шкіл-інтернатів загального типу у республіці зростає з 529 до 537, а їхній контингент збільшується з 204,2 тисячі до 212,5 тисячі учнів [11, 2]. Удосконалюється мережа шкіл-інтернатів за рахунок зменшення кількості середніх шкіл-інтернатів, зростає кількість восьмирічних шкіл (на 84), що створює сприятливі умови для охоплення суспільним вихованням дітей шкільного віку. Щоб надати конкретну допомогу школам-інтернатам і залучити широку громадськість до виконання взятих зобов'язань щодо своєчасної підготовки шкіл до нового навчального року, в ряді областей це питання обговорювалося на виконкомах і сесіях місцевих Рад депутатів трудящих, самі школи-інтернати проводили вагому роботу щодо зміцнення своєї матеріальної бази.

Покращилося й положення педагогічних кадрів – на той час у школах-інтернатах працювало 20,9 тисячі вчителів і вихователів, з яких 71,3% мали вищу і незакінчену вищу освіту. На початок навчального року педагогічні колективи шкіл-інтернатів значно поповнилися молодими фахівцями, які закінчили педагогічні училища, інститути та університети. Загалом, в усіх областях України

проводилася робота щодо підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників шкіл-інтернатів (курси, кущові методичні об'єднання, педагогічні читання, семінари і практикуми на базі опорних шкіл та ін.).

Разом з тим у ході підготовки шкіл-інтернатів до нового 1964/1965 навчального року у ряді областей виникало багато проблем та мали місце серйозні недоліки. Наприклад, певні окремі сільські та промислові відділи народної освіти безпідставно скоротили контингенти учнів шкіл-інтернатів, передбачені народногосподарським планом; промислові обласні відділи народної освіти та міські відділи народної освіти не виконали постанови уряду щодо відкриття шкіл-інтернатів для дітей, які перенесли поліомієліт; об'єднано не виконали плани прийому учнів до перших класів; незадовільно використовувалися бюджетні асигнування на капітальний ремонт; виявилися занедбаними навчально-дослідні ділянки, спортивні та географічні майданчики, в деяких школах їх не було зовсім; недостатня забезпеченість підручниками, частина шкіл-інтернатів Львівської та Херсонської областей зовсім не забезпечена зошитами. Деякі обласні відділи народної освіти не приділяли належної уваги добору і розстановці педагогічних кадрів та укомплектуванню шкіл-інтернатів фахівцями з вищою освітою і відповідним педагогічним досвідом.

Питання підготовки до нового 1964/1965 навчального року розглядалося на засіданні колегії Міністерства освіти України, де було прийнято ухвалу, в якій рекомендувалось обласним відділам народної освіти: “забезпечити безумовне виконання народногосподарського плану по контингентах учнів шкіл-інтернатів; визначити школи-інтернати, в яких у 1964/1965 навчальному році будуть працювати IX класи і укомплектувати їх лише за рахунок учнів, що залишились без опіки батьків і виявили успіхи та старанність у навчанні, батьки яких знаходяться у довготривалих від'їздах у зарубіжних країнах або у віддалених районах СРСР; залучити до участі в нарадах всіх педагогічних працівників шкіл-інтернатів; організувати на базі кращих шкіл-інтернатів (опорних) роботу секцій вихователів; провести нараду директорів, завучів та старших вихователів шкіл-інтернатів; вивчити питання удосконалення мережі шкіл-інтернатів та подати пропозиції Міністерству освіти” [12, 17-18].

На початок 1964/65 навчального року в 544 школах-інтернатах України навчалось на 7,7 тисячі чоловік більше проти минулого року.

На виконання постанови Ради Міністрів СРСР від 31.07.1964 року № 635 “Про перетворення виховних колоній для неповнолітніх у

спеціальні школи і спеціальні професійно-технічні училища” і для поліпшення роботи з виправлення важковиховуваних та перевиховання підлітків, які вчинили правопорушення, Рада Міністрів УРСР прийняла 2 листопада 1964 року постанову № 1115, якою зобов’язала протягом січня 1965 року “Перетворити виховні колонії для неповнолітніх Міністерства охорони громадського порядку УРСР у спеціальні школи Міністерства освіти УРСР і спеціальні професійно-технічні училища Головного управління професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР” [13, 12]. Таким чином було реорганізовано 5 дитячих виховних колоній у Бережанську Тернопільської області, Макіївську Донецької області, Стрийську, Городоцьку Львівської області, Якушинецьку Вінницької області спеціальні загальноосвітні школи для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, та 3 дитячі виховні колонії у Таганчанське Черкаської області, Копичинське Тернопільської області і Львівське спеціальні училища для підлітків, які потребують особливих умов виховання.

Системних змін зазнала мережа загальноосвітніх шкіл-інтернатів України у період 1966-1981 рр. Кількість шкіл-інтернатів загального типу зменшилося з 544 у 1965 році до 351 у 1981 році, а дітей у них – відповідно з 212 тисяч до 111 тисяч. Разом з тим 111 шкіл-інтернатів взагалі припинило свою роботу, зазнали перепрофілювання в інші навчально-виховні заклади, були укрупнені або закриті. Кількість дітей в інтернатних закладах зменшилася майже на 115 тисяч. Причиною такого стану стала, насамперед, втрата інтересу до них з боку органів державного управління і, як наслідок, ослаблення науково-методичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення, суспільної підтримки.

Та все ж в Україні цей процес мав більш поміркований характер. Природна бережливість, турбота про дітей, доброта підказали й допомогли віднайти новий, як на ті часи, й до того ж життєво необхідний напрямок розвитку цих закладів. Для поліпшення умов навчання і лікування дітей шкільного віку, які хворі на ревматизм, сколіоз, перехворіли на поліомієліт та з порушеннями опорно-рухового апарату, а також нервовохворих дітей, починаючи з 1967 р., відкриваються загальноосвітні санаторні школи-інтернати. Постановою Ради Міністрів УРСР від 23.08.67 № 560 регламентуються умови відкриття й функціонування санаторних шкіл-інтернатів, медичного обслуговування, харчування в них дітей.

Процес відкриття санаторних закладів проліг через розпочате у 1968-1969 роках перепрофілювання частини загальноосвітніх шкіл-інтернатів у санаторні, що забезпечувало поєднання навчання і

виховання дітей та підлітків з їхнім тривалим оздоровленням, лікуванням та реабілітацією в умовах охоронно-лікувального режиму. У 1970/1971 навчальному році в Україні функціонувало 442 загальноосвітні школи-інтернати з контингентом 169,3 тисячі дітей. У 70-80-ті роки на базі шкіл-інтернатів загального типу були створені 24 санаторні школи-інтернати для дітей із захворюваннями органів дихання, травлення та серцево-судинної системи.

Актуальною у всі часи була турбота про долю дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Для того, щоб поліпшити утримання і виховання цієї категорії дітей, Постановою Ради Міністрів УРСР від 2. XI.1972 № 507 “Про організацію шкіл-інтернатів для дітей-сиріт у Донецькій і Хмельницькій областях” було передбачено з 1973 року створити в порядку експерименту середні школи-інтернати для дітей-сиріт і учнів з дошкільними відділеннями для дітей, які мають родинні зв'язки з учнями названих шкіл. Такі заклади були відкриті на базі Макіївської школи-інтернату № 3 Донецької області та Вовковинецької школи-інтернату Хмельницької області. Цією постановою визначені норми витрат на харчування, в тому числі на період літнього оздоровчого періоду, святкові і канікулярні дні; штати адміністративного, навчально-допоміжного, обслуговуючого і медичного персоналу, норми забезпечення цієї категорії дітей одягом, взуттям і м'яким інвентарем, ряд інших питань для забезпечення життєдіяльності інтернатних закладів.

Після завершення підготовчого експериментального періоду щодо функціонування закладів нового типу для дітей-сиріт, визначення їх доцільності і необхідності, з метою дальшого удосконалення суспільного виховання таких дітей, підготовки їх до життя і праці, створення найсприятливіших умов для всебічного розвитку і здобуття ними середньої освіти видано постанову Ради Міністрів УРСР від 12.01.1978 р. № 26 “Про організацію загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування, та про поліпшення матеріального забезпечення цих дітей у школах-інтернатах і дитячих будинках”.

Постановою доведені завдання стосовно створення в областях названих закладів шляхом реорганізації і реконструкції діючих приміщень шкіл-інтернатів, добудов, нового будівництва; передбачено вирішення ряду інших питань, які забезпечать їх нормальне функціонування.

У 70-80-ті роки дитячі будинки реорганізуються у школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з дошкільними відділеннями, створюються дитячі будинки

сімейного типу, спеціальні школи, загальноосвітні школи соціальної реабілітації. На кінець 1980 р. в Україні функціонувала 31 школа-інтернат для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування з контингентом 8,5 тис. вихованців. Уже в 1987 р. кількість таких навчально-виховних закладів була доведена до 34 з кількістю учнів у них 9,3 тис. чол.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стенографический отчет. XX съезд КПСС. – М. : Госполитиздат, 1956. – 112 с.
2. Про виконання постанови ЦК КПУ, Ради Міністрів УРСР від 20 жовтня 1956 року “Про заходи по дальшому розвитку шкіл-інтернатів в Українській РСР” : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1956. – № 24. – С. 3.
3. Про прикріплення університетів УРСР до шкіл-інтернатів : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1957. – № 5. – С. 11.
4. Про стан і заходи до поліпшення патронування дітей, роботи дитячих будинків та спеціальних шкіл-інтернатів : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1958. – № 2. – С. 4.
5. Про виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 31.01.59 р. № 131 : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1959. – № 5. – С. 4-6.
6. Про заходи щодо розвитку шкіл-інтернатів у 1959-1965 рр. : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1959. – № 13. – С. 3-4.
7. Про недоліки у підготовці шкіл-інтернатів УРСР до 1959/1960 навчального року : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1959. – № 17. – С. 11.
8. Про роботу шкіл-інтернатів м. Києва : збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1960. – № 13. – С. 7-8.
9. Про підсумки будівництва шкіл, шкіл-інтернатів і дитячих садків за 1960 рік та заходи щодо виконання плану цього будівництва в 1961 році : збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – К., 1961. – № 4. – С. 17-18.
10. Про підсумки будівництва шкіл, шкіл-інтернатів, дошкільних установ та педагогічних інститутів за 1961 рік і заходи щодо виконання плану цього будівництва в 1962 році : збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – К., 1962. – № 5. – С. 2-3.
11. Про затвердження заходів Міністерства освіти УРСР на виконання рішень червеневого Пленуму ЦК КПРС та липневого Пленуму ЦК КПУ : збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – К., 1963. – № 16. – С. 2.

12. Про хід підготовки шкіл-інтернатів УРСР до нового 1964/1965 навчального року: збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – К., 1964. – № 15-16. – С. 16, 18.

Покась В. П. Общеобразовательная школа-интернат как учебно-воспитательные учреждения нового типа: особенности становления и развития.

В статье анализируются проблемы становления и развития общеобразовательных школ-интернатов как особых учреждений для обучения и воспитания детей с особыми потребностями..

Ключевые слова: образование, человек, дети с особыми потребностями интернатное образование, воспитание, культура.

Pokas' V. P. General boarding-school as educational-bringing up establishments of new type: features of becoming and development.

In the article the problems of becoming and development of general boarding-schools as special establishments for teaching and education of children with the special necessities are analyzed.

Keywords: education, human, children with the special necessities, boarding-school education, bringing up, culture.

Сенюшкіна Т. О.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНО-СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті розглядаються методологічні засади системного та синергетичного підходів, аналізуються теоретичні положення, які можуть застосовуватися при дослідженні етнополітичних конфліктів, показано специфіку застосування системно-синергетичного підходу в етнополітичній конфліктології.

Ключові слова: система, синергетика, етнополітичний конфлікт, етнічна система, методологія.

У сучасних дослідженнях, присвячених вивченню етнополітичних конфліктів, стає помітним відставання теоретичного осмислення об'єктивних процесів від реальних проявів етнополітичної динаміки. Великою мірою це пов'язано з тим, що методологія етнополітичної конфліктології ще не сформувалася як ядро пізнавальної системи. У зв'язку з цим актуалізуються дослідження, спрямовані на пошук